

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของการศึกษา

เชียงใหม่ นครประวัติศาสตร์ ซึ่งมีอายุกว่า 700 ปีนี้ เป็นเมืองที่มีพัฒนาการมาเป็นระยะเวลายาวนาน มีความสำคัญทั้งในแง่ประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม สถาปัตยกรรมและโบราณสถาน ตลอดจนสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติที่สวยงาม และนอกจากนี้ เมืองเชียงใหม่ได้ถูกกำหนดบทบาทหน้าที่ในการพัฒนาให้เป็นเมืองหลัก ศูนย์กลางความเจริญในหลาย ๆ ด้าน นับตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 5 เป็นต้นมา อันได้แก่ ด้านการบริหารการปกครอง ด้านการคมนาคมขนส่ง ด้านการศึกษา ด้านการท่องเที่ยว และด้านการค้าการบริการ เป็นต้น

จากการศึกษาเบื้องต้นเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่สำคัญของเมืองทางด้านการค้า การบริการ ทำให้ทราบว่า กิจกรรมการค้าการบริการส่วนใหญ่ของเมือง (ร้อยละ 80) ยังคงตั้งอยู่ภายในเขตเทศบาล โดยมีการกระจุกตัวอยู่หนาแน่นบริเวณย่านการค้าใจกลางเมืองเก่าเชียงใหม่ ซึ่งตั้งอยู่ทางด้านทิศตะวันออกของเขตอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม นับตั้งแต่แนวกำแพงเมืองไปจนถึงแม่น้ำปิง พื้นที่นี้มีความสำคัญ คือ เป็นศูนย์กลางการค้าดั้งเดิมของเมืองเชียงใหม่ มีประวัติศาสตร์ทางการค้ามาเป็นเวลานาน ครอบคลุมพื้นที่บริเวณถนนท่าแพที่ประกอบด้วยกิจกรรมประเภทการธนาคาร, ธุรกิจสมัยใหม่ บริเวณถนนช้างคลานที่ประกอบด้วยโรงแรม ธุรกิจการท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงของเมืองเชียงใหม่ เช่น ตลาดขายสินค้าพื้นเมือง (NightBazar) และบริเวณตลาดวโรรสที่เป็นย่านการค้าพื้นเมืองดั้งเดิมของเมือง บริเวณพื้นที่ย่านค้าใจกลางเมืองนี้มีพัฒนาการของการตั้งถิ่นฐานและการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดินต่อเนื่องมาเป็นเวลานานพร้อม ๆ กับการพัฒนาเมืองเชียงใหม่ และสิ่งสมอองค์ประกอบต่าง ๆ ที่มีคุณค่าร่วมกันในพื้นที่ ก่อให้เกิดความเป็นย่านการค้าที่มีลักษณะพิเศษเฉพาะตัว คือ ยังคง

แสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิตแบบชาวเชียงใหม่ สะท้อนให้เห็นถึงลักษณะทางกายภาพ สภาพแวดล้อมและวัฒนธรรมประเพณีของเมืองที่มีคุณค่าควรแก่การอนุรักษ์

ปัจจุบันย่านการค้าใจกลางเมืองเชียงใหม่กำลังอยู่ในช่วงของการเปลี่ยนแปลงตามกระแสของการพัฒนา ส่งผลกระทบต่อ กิจกรรมและสภาพแวดล้อมที่มีอยู่ทั้งภายในและนอกย่านการค้าใจกลางเมืองเก่านี้ ประกอบกับการขาดการวางแผนไว้ล่วงหน้า การขาดความรู้ความเข้าใจถึงองค์ประกอบต่าง ๆ ที่มีคุณค่าที่มีอยู่ในพื้นที่ และได้ก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมา และยังเป็นการทำลายลักษณะเฉพาะตัว สภาพแวดล้อมของย่านการค้านี้ด้วย

ดังนั้นในการศึกษาครั้งนี้จะเป็นการเสนอแนะแนวทางสำหรับการพัฒนาย่านการค้าใจกลางเมืองเก่าเชียงใหม่ ให้ยังคงรักษาองค์ประกอบคุณค่าที่มีในพื้นที่ให้คงอยู่ต่อไปและสอดคล้องกับความเป็นเมืองเชียงใหม่ นครประวัติศาสตร์ และชนะเดียวกัน กิจกรรมที่มีอยู่ในย่านการค้าก็ยังคงดำเนินต่อไปอย่างเหมาะสม และสร้างภาคภูมิใจให้แก่คนท้องถิ่นและสร้างความประทับใจ น่าจดจำแก่ผู้มาเยี่ยมชมเยือน

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. ศึกษาพัฒนาการของการตั้งถิ่นฐาน การใช้ประโยชน์ที่ดินในย่านการค้าใจกลางเมืองเชียงใหม่ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน
2. ศึกษาถึงองค์ประกอบที่สร้างคุณค่าและลักษณะเฉพาะให้แก่ย่านการค้าใจกลางเมืองเชียงใหม่
3. ศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาของย่านการค้าดังกล่าว เพื่อประกอบการวิเคราะห์ถึงความสามารถในการที่จะฟื้นฟู บูรณะพื้นที่ ให้ยังคงรักษาลักษณะเฉพาะตัวของย่านไว้ได้อย่างเหมาะสม
4. เพื่อเสนอแนะแนวทางสำหรับพัฒนาย่านการค้าใจกลางเมืองเชียงใหม่ให้ยังคงรักษา ลักษณะเฉพาะตัวของเมืองประวัติศาสตร์ ชนะเดียวกันก็ยังคงดำเนินกิจกรรมภายในย่านต่อไปได้อย่างเหมาะสม

1.3 แนวความคิดของการศึกษา

สำหรับแนวความคิดในการศึกษาครั้งนี้ คือ ย่านการค้าใจกลางเมืองเก่า เป็นบริเวณที่มีคุณค่าและความสำคัญทางประวัติศาสตร์ เพราะมีพัฒนาการเกิดขึ้นพร้อม ๆ กับการตั้งถิ่นฐานของเมือง การพัฒนาย่านการค้าจึงจำเป็นต้องคำนึงถึงคุณค่า ควบคู่ไปกับการพัฒนาย่านการค้านี้ให้ดำเนินบทบาทหน้าที่ต่อไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.4 ขั้นตอนและวิธีดำเนินการศึกษา

1.4.1 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการศึกษาจะเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องและข้อมูลที่ได้จากการออกสำรวจพื้นที่ศึกษา โดยอาศัย การสังเกต ซึ่งจะเน้นข้อมูลทางด้านกายภาพเป็นหลักตลอดจนข้อมูลด้านเศรษฐกิจ สังคม รวมทั้งปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในพื้นที่โดย

(1) ข้อมูลปฐมภูมิ ได้แก่ ข้อมูลที่ได้จากการสำรวจพื้นที่เพื่อให้ทราบข้อเท็จจริงองค์ประกอบโดยรวมของพื้นที่ย่านการค้าใจกลางเมืองเก่านี้ เช่น ประเภทของกิจกรรมการค้าและการใช้ที่ดิน ระบบสาธารณูปโภค และปัญหาต่าง ๆ ที่มีอยู่ในพื้นที่

(2) ข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่ ข้อมูลที่มีการเก็บรวบรวมไว้แล้วที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ศึกษาทั้งจากหน่วยงานราชการ บทความและการศึกษาทางวิชาการ โดยเฉพาะข้อมูลทางด้านประวัติศาสตร์ หลักการในการอนุรักษ์และการพัฒนา โครงการการอนุรักษ์และการพัฒนาของรัฐที่มีในพื้นที่

1.4.2 วิธีการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูล

(1) ศึกษาพัฒนาการของการตั้งถิ่นฐาน การใช้ประโยชน์ที่ดินของพื้นที่ย่านการค้าใจกลางเมืองเชียงใหม่ โดยอาศัยข้อมูลจากเอกสารทางประวัติศาสตร์และการแปลภาพถ่ายทางอากาศ ซึ่งแบ่งออกเป็นช่วงเวลาต่าง ๆ กัน สำหรับการศึกษาในส่วนนี้จะช่วยแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของพื้นที่ย่านการค้าใจกลางเมืองตั้งแต่อดีตและเข้าใจถึงการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดิน ตั้งแต่อดีตจนมาถึงปัจจุบัน ที่สร้างลักษณะ

เฉพาะตัว และคุณค่าให้แก่พื้นที่ เพื่อนำมาประกอบการพิจารณาถึงแนวทางในการอนุรักษ์และพัฒนาพื้นที่ในอนาคต

2. สำหรับการวิเคราะห์ จะเป็นการนำวิชาความรู้ ข้อมูลเบื้องต้นทั้งจากเอกสาร การสำรวจ ประกอบกับแนวคิด ทฤษฎี มาประมวลและวิเคราะห์ เพื่อความเข้าใจในย่านการค้าใจกลางเมืองเก่า ตลอดจนสภาพปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นที่ส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อม คุณค่า และบรรยากาศของย่านการค้า

3. สรุปและเสนอแนะแนวทางในการอนุรักษ์และพัฒนาย่านการค้าใจกลางเมืองเก่าเชียงใหม่ ให้สอดคล้องกับความเป็นเมืองเชียงใหม่ ตลอดจนแนวทางการแก้ปัญหาต่าง ๆ ในพื้นที่

1.5 ขอบเขตการศึกษา

1.5.1 ขอบเขตพื้นที่ : พื้นที่ย่านการค้าใจกลางเมืองเก่า ตั้งอยู่ในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ และอยู่ทางทิศตะวันออกเขตอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมเมืองเชียงใหม่ บริเวณ นับตั้งแต่แนวกำแพงเมืองต่อเนื่องไปจนถึงแม่น้ำปิง อยู่ในพื้นที่ 2 ตำบล คือ ตำบลช้างม้อย ตำบลช้างคลาน ซึ่งมีพื้นที่ตำบลรวม 4.135 ตารางกิโลเมตร

1.5.2 ขอบเขตเนื้อหา : ศึกษาครอบคลุมพัฒนาการย่านการค้าในอดีต จนมาถึงกิจกรรมการค้าการบริการในปัจจุบัน แสดงให้เห็นความสำคัญของย่านการค้าทั้งทางประวัติศาสตร์ การค้าการบริการ สังคมวัฒนธรรม และศึกษาถึงองค์ประกอบที่มีคุณค่าในพื้นที่ ซึ่งจะนำไปสู่การวางแนวทางเพื่อรักษาองค์ประกอบเหล่านี้ ตลอดจนศึกษาหลักการอนุรักษ์ เพื่อใช้เป็นข้อมูลสำหรับวางแนวทางการพัฒนาย่านการค้าต่อไป

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับของการศึกษา

1. ทราบถึงพัฒนาการของการตั้งถิ่นฐาน การเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่ย่านการค้าใจกลางเมืองเก่าตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

2. ทราบถึงสภาพปัจจุบันและปัญหาของย่านการค้าใจกลางเมืองเชียงใหม่

3. ทราบถึงองค์ประกอบที่มีคุณค่าในพื้นที่และแนวทางการวางแผนสำหรับการพัฒนาย่านการค้าใจกลางเมืองเชียงใหม่ให้มีความเหมาะสมกับความเป็นเมืองเชียงใหม่

4. แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของพื้นที่ธุรกิจการค้าใจกลางเมืองที่มีต่อการกำหนดการวางแผนทางผังเมือง ทั้งในด้านการพัฒนา การจัดเตรียมสาธารณูปโภค

1.7 แหล่งข้อมูล

1.7.1 ข้อมูลการศึกษาพัฒนาการย่านการค้า ได้จาก

- หอสมุดคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- หอสมุดมหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- การสัมภาษณ์ชาวเมืองเชียงใหม่
- หอสมุดมิ่งคลาจารย์ จังหวัดเชียงใหม่

1.7.2 ข้อมูลการศึกษาสภาพปัจจุบันในย่านการค้า ได้จาก

- การเดินสำรวจกิจกรรมการค้าในพื้นที่ศึกษา
- หอสมุดมหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- หอสมุดคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

1.7.3 ข้อมูลด้านแผนที่

- ผังเมืองจังหวัดเชียงใหม่
- เทศบาลนครเชียงใหม่
- หอสมุดมหาวิทยาลัยเชียงใหม่

1.8 คำจำกัดความ

ย่านการค้าใจกลางเมืองเก่า หมายถึง ย่านการค้าที่ตั้งอยู่ในส่วนของพื้นที่เมืองเก่า ของเมืองและนอกจากนี้ยังตั้งอยู่ในเขตชั้นใน บริเวณที่เป็นย่านใจกลางเมืองด้วย ในกรณีเมืองเชียงใหม่ ได้แก่ ย่านการค้าบริเวณตลาดวโรรสและตลาดต้นลำไย